

Geneze velikonočních svátků v křesťanské církvi

Příspěvek k tématu

Jan Waclawek

Téma tohoto referátu mi bylo navrženo v souvislosti s blížícími se velikonočními svátky i se skutečností, že se ve společnosti stále více vytrácí povědomí o jejich genezi (původu, vzniku) a o příčinách a smyslu jejich slavení.

K tomuto tématu nepřistupuji jako folklorista zabývající se obyčeji a obřady, kterou jsou s Velikonocemi spjaty. Velikonoce jsou totiž obdobím, ve kterém lidé po absolvování někdy velmi přísného Velkého půstu netrpělivě očekávali změnu. Z tohoto hlediska byly tradice velikonočních svátků bohaté. Velikonocemi končil Svatý (Pašijový) týden začínající Květnou nedělí, během níž se vyráběly palmičky pro štěstí. Jednalo se o vrbové proutky, větvičky zimostrozu, maliníku či rybízu, které se zdobilo květy. Palmičky se vetkly za obraz, anebo vložily do vázy. Měly chránit dům před neštěstím a záští sousedů. K dalším předvelikonočním zvykům patřil sváteční úklid, topení Jidáše na sazometnou středu, řehtání, jelikož na Zelený čtvrtek umlkaly zvony, aj. Po Neděli velikonoční bylo nejznámější mokré pondělí (pomlázka a polévání vodou).

K našemu tématu přistupuji především jako teolog. Svůj referát rozdělím do následujících bodů:

1. Úvod
2. Analýza současných vývojových trendů ve společnosti v České republice
3. Židovsko-křesťanský základ velikonočních svátků
4. Mají Velikonoce racionální základ v Kristově zmrtvýchvstání?
5. Pokus o dogmatické uchopení osoby Ježíše Krista
6. Závěr (Fenomén křesťanství z perspektivy vnější i vnitřní; v čem spočívá jeho moc a co mu hrozí.)

1. Úvod

*Plyneš, Olzo, po dolině,
plyneš jak před lety,
tytéž na tvém břehu kvetou
zjara zase květy*

*Ale lidé ve svém žití
jiný přístup mají.
Obyčeji, vírou předků
téměř pohrdají.*

Před několika lety na jednom církevním shromáždění konaném v době velikonočních svátků seznámila skupina evangelické mládeže s výsledky rozhovorů natočených s náhodnými kolemjdoucími v centru Havířova. Dostali jednu otázku: „Proč se slaví Velikonoce?“ Na tuto jednoduchou otázku odpovědělo asi třicet lidí rozdílného vzdělání, muži i ženy, starší i mladší. K mému velkému údivu byly jen dvě odpovědi přijatelné. Ostatní se různily. Někteří respondenti měli za to, že velikonoční svátky souvisejí s narozením Ježíše anebo s nějakou neznámou událostí z jeho života. Další neměli o křesťanství ani pojetí. Jiným se Velikonoce pojily se svátky jara anebo s probouzením života po zimním období, což úzce souviselo s obřady pohanů, kteří

kdysi žili na našem území.

Před několika desítkami let bychom si nedokázali představit, že míra nevědomosti ohledně základních křesťanských svátků bude tak vysoká. Naskytá se otázka: co je příčinou této neznalosti? Tato otázka nás vybízí ke zkoumání současných trendů v naší společnosti.

2. Analýza současných vývojových trendů ve společnosti v České republice

Dnes se hodně mluví o globalizaci a společné Evropě, ve které žijeme a jejíž dějiny chceme také spoluutvářet. Nicméně společnost se v jednotlivých státech nebo i regionech v mnoha věcech diametrálně liší, zvláště pokud jde o náboženství.

Nesrovnatelný rozdíl je například mezi kontextem Polské republiky a České republiky. V polské společnosti sehrávala a stále sehrává velkou roli církev. Určitá spolupráce, vzájemná vstřícnost či dokonce symbióza mezi církví a vládnoucími strukturami je patrná téměř na všech úrovních společenských struktur. K církvi a ke křesťanskému náboženství se přistupuje s respektem i v dalších zemích sousedících s Českou republikou: na Slovensku, v Rakousku, Německu. Nejvyšší státní představitelé přijímají pozvání na křesťanské konference a o život církví jeví zájem masové sdělovací prostředky.

V české společnosti je tomu jinak. Když se před několika lety konala v Německu konference představitelů luterských církví celé Evropy, pozdravili její účastníky nejvyšší představitelé státní i městské správy. Když se tatáž konference konala před dvěma lety v Ostravě, neobjevil se na ní ani premiér, ani ministr, ba ani žádný z politických představitelů města či kraje, ačkoli obdrželi pozvání. Podobně to dopadlo s masmédií. Na avizované tiskové konferenci se neobjevil ani jeden redaktor z televize, časopisu anebo novin, ačkoli média obdržela pozvání. Pokud jde o církve, česká masmédiá se zajímají jen o jedno téma, které je s nimi spojeno, a to jsou restituce.

Na Těšínsku je tomu jinak. V nejednom městě anebo obci zde celkem dobře funguje spolupráce mezi církví a místní samosprávou. Město Třinec bylo podle statistik prohlášeno za město s největší religiozitou v zemi. Je to mj. díky vlivům z Polska nebo některým vlivům historickým, náboženským a kulturním.

Ovšem jako celek patří Česká republika spolu s Estonskem a východní částí Německa (bývalou NDR) k nejateističtějším zemím na světě. V České republice deklaruje svou příslušnost k církvi sotva 20% obyvatel. Jistě, neznamená to, že zbytek populace tvoří ateisté. Kromě nich jsou zde skeptici, agnostikové, stoupenci jiných náboženství a osoby, které věří v blíže neurčenou vyšší bytost, ale neztotožňují se s žádnou stávající církevní institucí.

Na tomto stavu má svůj podíl i postmoderní filozofie, která se od filozofie premodernismu liší zejména v oblasti chápání pravdy. Premodernismus nazíral na pravdu jako na absolutní hodnotu, o které nebyla žádná diskuse. Existence dvou pravd o jedné skutečnosti byla vyloučena. Jedna z nich musela být mylná. Z toho vznikaly nekončící scholastické spory a dogmatické spekulace – ze zápasu o poznání a určení pravdy.

Modernismus, jehož počátky jsou v oblasti přírodních věd spojeny s osobou Isaaca Newtona a v oblasti filozofie s R. Décartem a F. Baconem, přistupuje k fenoménu pravdy zcela jinak. Po Einsteinovi dochází k jeho naprosté relativizaci. Končící modernismus hovoří o paradigmatu, které můžeme přirovnat k brýlím, skrze něž se díváme na danou věc či pravdu. Přes růžové brýle bude tato pravda vypadat jinak a přes černé také jinak. Táž pravda bude vypadat jinak zepředu, jinak zespoda,

jinak zezadu, jinak zdola a jinak zboku. V modernistickém filozofickém pojmání si můžeme představit, jak vedle sebe existují dvě různé pravdy.

Postmodernismus prezentuje fenomén pravdy ještě jinak, pravda pro něj není vůbec důležitá. Postmodernismus tvrdí, že absolutní pravda neexistuje; maximálně může být každý tvůrcem své vlastní pravdy. Věčné diskuse o „pravdivé pravdě“ postmodernistu nezajímají. Spor o pravdu uzavírá lapidárním konstatováním: „Ty máš svou pravdu, já svou. Proč se hádat?“ Jedinou věcí, které se postmodernismus kategoricky dožaduje, je široce pojatá tolerance.

V současném filozofickém myšlení naší společnosti to všechno vypadá ještě trochu jinak, jelikož zmíněné tři směry (premodernismus, modernismus a postmodernismus) nenásledovaly jeden po druhém, ale existují vedle sebe a jsou navzájem promíchány. Stále najdeme lidi (zejména v církvi), kteří se vyznačují premodernistickým myšlením a věří v možnost existence jedné absolutní pravdy. Na druhé straně se také setkáváme s názorem, podle kterého se už samotný postmodernismus jeví jako přežitek.

Člověk dnes žije v relativizovaném světě. Logicky vzato by pro něj tato skutečnost měla znamenat možnost většího výběru a realizace jeho svobody. Ve skutečnosti je tomu jinak. Člověk často stojí před různými dilematy. Ocítá se v situaci konfliktu mezi vůlí a činem. Ovlivňují jej napětí panující mezi lidmi. Jeho zkušenosti s mezilidskými vztahy jsou zpravidla negativní. Absence autorit, vzorů (nabízejí se jen idoly), absence cílů, které by byly odrazem optimistického vnímání budoucnosti, nejistota a absence základů, o které by bylo lze se opřít v dobách životních bouří, jsou příčinou krizí ve vnímání sama sebe. Všechno to ústí v neukojitelnou touhu po zábavě a rozptýlení a také v neochotu k jakýmkoliv závazkům a činnostem, které údajně omezují čas člověka dnešní doby a jeho život. Důsledkem tohoto stavu je nedostatek lidí zapojených do různých společenských aktivit, pokles uzavřených manželství, nárůst rozvodovosti.

Krom toho čelí současný člověk novým výzvám vyplývajícím z nového způsobu práce. Prioritní postavení neztratilo jen zemědělství, které člověka poutalo k jeho půdě, ale taktéž průmysl, těžký i lehký. Obchodováním a aktivitami na burze lze vydělat víc než výrobou. Nastala doba podnikání v oblasti masmédií. Lidé dnes nedokáží žít bez médií (počítačů, mobilních telefonů) a potřebných informací. Hodnoty, kterých si společnost doposud cenila, se otřásají v základech. A nově diskutovaná etická, bioetická, genderová, sexuální a homosexuální tematika je tak delikátní, že to lidi vyvádí z konceptu. Vznikají spory a různice a v důsledku toho jsme nuceni hledat svou totožnost.

Míra sekularizace (zesvětštění) a vytlačování církve z různých oblastí společenského života je dnes v České republice tak vysoká, že se církev stává buď poslední záchranou, anebo – až na malé výjimky – si ji lidé dávají do souvislosti s účastí na některých obřadech (sňatcích, pohřbech). Kdysi k církvi patřily davy věřících. Z těchto lidí dnes zbyla jen hrstka a jejich integrace není zcela snadná, jelikož nepředstavují homogenní celek. Tvoří ji lidé konzervativní i liberální, tradiční i pokrokoví, vzdělaní i prostí, pragmatici i hedonisté, bohatí i chudí, lidé hledající emocionální zážitky i racionalisté a kariéristé. Ti všichni mohou (ale také vůbec nemusejí) být lidmi velice zbožnými a hluboce věřícími.

Naše dosavadní úvahy můžeme shrnout do konstatování, že otázka slavení a znalosti původu velikonočních svátků je pro mnoho dnešních lidí podružná, vedlejší a nepodstatná; ostatně to potvrzují i výsledky ankety zmíněné na počátku,

ačkoli u starší generace, zakořeněné v křesťanské tradici, vyvolávají přinejmenším údiv.

3. Židovsko-křesťanský základ velikonočních svátků

Když pomineme lidové zvyky a vlivy dávných náboženských kultů přítomné na našem území a pocházející z pohanských dob, pro židy a křesťany se Velikonoce pojí se dvěmi biblickými tradicemi: starozákonní a novozákonní.

Starozákonní tradice má základ v událostech popsanych v Druhé knize Mojžíšově pojednávající o vyjití Izraelců z egyptského zajetí. Jejich vůdcem byl Mojžíš. Práce zotročených a ujařmených Židů přinášela celému Egyptu tučné zisky a farao nechtěl na Mojžíšovy požadavky za žádnou cenu přistoupit, i když ten se odvolával na autoritu, příkaz a vůli Boha Jahveho (JHVH). Farao se Bohu vzepřel a biblická tradice nám sděluje, že jeho odpor narazil na Boží hněv a trestání. Z deseti ran (proměnění vody Nilu v krev, záplava žab, komárů, much, dobytčí mor, vředy, krupobití, nájezd kobylek, tma a smrt všech prvorozených) byla nejhorší ta poslední. Anděl, který oné noci procházel Egyptem, pominul pouze domy Izraelců, jejichž veřeje byly pomazány krví zabitého beránka. Proto měl beránek v židovském kultu tak významné místo – skrze jeho smrt, jeho oběť, farao (mocnosti temna) kapituluje, zatímco židovský národ získává svobodu a vydává se na cestu do země zaslíbené.

Podle Mojžíšova zákona měly být na památku této události každoročně po celý týden slaveny velikonoční svátky, a to v nísanu (březen/duben), prvním měsíci židovského kalendáře, přičemž čtrnáctého dne měla rodina jíst pečeného beránka spolu s vínem, zeleninou a přesnicemi (nekvašenými chleby), které si Židé v Egyptě upekli ve spěchu na cestu. Toto jedení mělo mít vyznačenou liturgickou formu. Slovo „pascha“ pochází z hebrejského slovesa „pesach“ či podstatného jména „pasah“. *Nowy Leksykon Biblijny* uvádí, že sloveso „pasah“ znamená „přeskakovat“, „opatrně přecházet“ anebo možná také „chránit“: krev zabitého beránka, kterou se pomazalo rám a práh dveří, způsobila, že v onu paschální noc, kdy byli zabiti prvorození synové Egypta, Jahve „pominul“ domy Izraelců, a proto nepřišli o život. Helenistický judaismus (např. Filón z Alexandrie) interpretoval paschu jako „přechod“ ze smrti do života, z temnoty do světla, ze stavu hříšnosti do stavu počestného života.

Novozákonní tradice navazuje na svátky paschy. Podle ní vjíždí Ježíš v Květnou neděli na oslátku do Jeruzaléma, a to za radostného vítání davů lidí s palmovými větvemi v rukou. Na Zelený čtvrtek (14. nísan) jí spolu se svými učedníky velikonočního beránka a při lámání chleba a podání vína ustanovuje novou, eucharistickou tradici Večeře Páně. Noc tráví na modlitbách v zahradě Getsemane, kde je následně zatčen a velkou židovskou radou (sanhedrinem) ihned vyslýchán. Její kompetence byly kvůli politickému ujařmení Židů římskou říší omezené. Z tohoto důvodu proces pokračuje na Velký pátek ráno před Pontským Pilátem, římským prefektem, který nakonec vydá Ježíše ke zbičování, mučení a odsoudí jej k smrti ukřižováním. Ježíš byl přibit na kříž v devět hodin, o šest hodin později pak umírá a jeho tělo je uloženo do nového hrobu Josefa z Arimatie.

Kristovi učedníci vkládali do svého Učitele velké naděje, věřili, že On je tím předpověděným Mesiášem, který vysvobodí Izrael. Proroctví Starého zákona chápali politicky. Z tohoto hlediska pokládali Ježíšovu smrt za absolutní prohru. Ježíš nesplnil jejich očekávání, úplně je zklamal.

V neděli (dnes v Neděli velikonoční) se začíná šířit nepředstavitelná zpráva, že zapečetěný a vojáky strážovaný hrob je otevřený a prázdný. Ježíš vstal údajně z mrtvých. Kdo by věřil v takovou hloupost! Ani učedníci (Tomáš) to svým rozumem nedokáží pochopit. Ale jejich Pán se jim zjevil. Mohou se dotknout jeho probodených dlaní. Apoštol Jan, nejmladší z učedníků, na počátku svého prvního listu napíše: „*Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme na vlastní oči viděli, čeho se naše ruce dotýkaly,... to píšeme*“ (1 J 1,1.4). Mocné svědectví Ježíšových učedníků přivádělo jejich odpůrce ke vzteku, a proto začali Kristovy stoupence pronásledovat, vsazovat do vězení a odsuzovat k smrti. Příkladem takového nepřátelského postoje může být jednání apoštola Pavla před jeho obrácením. Když se zmrtvýchvstalý Ježíš zjevil neobvyklým způsobem i jemu, uvěřil v něj a začal o tom vydávat svědectví. V patnácté kapitole Prvního listu Korintským vypočítává ty, kterým se Kristus zjevil tělesně. Celkem jich bylo více než pět set. Středobodem svědectví apoštola Pavla byl ukřižovaný a vzkříšený Ježíš. Pavel píše, že bez víry v Kristovo zmrtvýchvstání by jeho víra byla marná. Bez ní by křesťané byli nejubožejšími ze všech lidí. Pavel spolu s jinými učedníky za svou víru podstoupil mučednickou smrt. Kristovo zmrtvýchvstání naprosto změnilo život jeho následovníků, které druzí začali nazývat „křesťany“. Každý první den po šabatě si připomínali velikonoční neděli, které se později dostalo v ruštině označení „voskresenie“. A tento den začali světit navzdory tomu, že většinu z nich tvořili Židé, které vázal příkaz svěcení šabaty.

Postupem času došlo k ustálení každoroční cyklické formy slavení Velikonoc, které se v Malé Asii slavily souběžně s židovskou paschou, tedy 14. nisanu. Až po prvním koncilu v Nicei roku 325 byl přijat římský obyčej, podle kterého se Velikonoce slavily v neděli po prvním jarním úplňku. Proto jsou Velikonoce pohyblivými svátky. Na rozdíl od Vánoc nemají pevně stanovené datum. Týká se to také třetích nejdůležitějších křesťanských svátků, Letnic (svátků seslání Ducha svatého), které slavíme sedm týdnů po Velikonocích. Tehdy se totiž naplnilo zaslíbení Ježíšovo i zaslíbení starozákonních proroků o seslání Ducha svatého. Onoho dne v Jeruzalémě uvěřilo v Krista tři tisíce lidí, kteří byli také pokřtěni. Den „zrození“ Církve je počátkem jejich dějin.

Všechny výše uvedené svátky souvisejí s Trojicí svatou a v církevním roce (který začíná adventem) patří k nejvýznamnějším; proto jsou slaveny po dva dny. Vánoce vypovídají o Bohu Otci, který z lásky posílá na svět jako dar svého Syna Ježíše Krista. Velikonoce jsou svědectvím o lásce Ježíše Krista, který bere na sebe lidské viny, umírá za ně a skrze své zmrtvýchvstání vítězí nad mocí hříchu i smrti. Svátky seslání Ducha svatého se týkají třetí osoby Boží Trojice, která člověka uzpůsobuje k víře v Krista a utvrzuje existenci Církve Kristovy (ne církve jako instituce), takže se šíří navzdory pronásledování a je nezničitelná.

Velikonoční svátky měly jak v židovské tak v křesťanské tradici velký význam. Pro Židy mělo slavení paschy určitou souvztažnost se studiem Tóry (Zákona), svěcením šabaty a s důrazem kladeným na rodinu a rodinný život. Znalost Tóry souvisela s nutností vzdělání a dostupností školní výuky pro chlapce. Světit šabat pro Žida znamenalo nabývat psychosomatickou rovnováhu, zatímco rodina (a důraz na správnou výchovu dětí) umožňuje předávat židovské tradice potomkům, dalším pokolením. Již tyto tři faktory umožnily, že Židé byli schopni zachovat si svou identitu po celá staletí a v roce 1948 obnovit svůj vlastní stát.

Podle křesťanské tradice, navazující na biblická proroctví Starého zákona, je Mesiášem (řecky Kristem – Spasitelem), kterého proroci předpovídali, právě Ježíš.

Židé jej zavrhnuli a odsoudili k smrti. Na druhé straně to byli v první řadě Židé, Kristovi učedníci, kteří v něj uvěřili a svědectví o něm rozhlásili po celém světě. Křesťanství je dnes nejrozšířenějším náboženstvím na světě.

Na jeho počátku byla velikonoční událost – Kristovo zmrtvýchvstání. Kdyby apoštolové nebyli jeho svědky, kdyby je k němu nevázala osobní zkušenost, nebylo by Velikonoc, nikdo by je neslavil, a nebylo by ani křesťanství!

4. Mají Velikonoce racionální základ v Kristově zmrtvýchvstání?

Josh McDowell je americký intelektuál, bývalý studentský aktivista, původně skeptik a později křesťansky orientovaný řečník a autor mnoha knih. V jedné z nich, nazvané „*The Resurrection Factor*“, píše:

„Po více než tisíci hodinách strávených studiem tohoto tématu a po důkladném prozkoumání jeho základů jsem byl nucen přiznat, že zmrtvýchvstání Krista je buď jedním z nejzločinnějších, nejstrašnějších a nejnelogičtějších podvodů, jaký kdy byl lidem vnucován, anebo – nejúžasnější dějinnou skutečností. Buď je to největší iluze v dějinách, anebo největší zázrak, který byl v dějinách zaznamenán.“

Otázce Kristova zmrtvýchvstání bylo v dějinách věnováno mnoho pozornosti. Byla o ní napsána spousta knih. Zmíníme aspoň čtyři.

Jedním z nejlepších děl, které bylo o Kristově ukřižování, zmrtvýchvstání a jejich právních aspektech kdy napsáno, je podle McDowella dvoudílná kniha „*The Trial of Jesus*“ (Ježíšův proces), jejímž autorem je Walter M. Chandler, bývalý soudce Nejvyššího soudu státu New York. Věrohodnost svědků zmrtvýchvstání opírá o jejich: a) čestnost, b) schopnost sdělit pravdu, c) množství svědků a shodu jejich výpovědí, d) shodu svědectví a zkušeností, e) shodu jejich svědectví s jinými okolnostmi.

Druhým významným zdrojem týkajícím se tohoto tématu je dílo Josepha Blinzlera „*The Trial of Jesus*“.

Třetím titulem je knížka vynikajícího novináře dr. Lee Strobela „*The Case for Christ*“, která se v češtině objevila v roce 2002 pod názvem „*Kauza Kristus*“. Vydalo ji vydavatelství *Návrat domů*. Autor ve své knížce seznamuje s obsahem rozhovorů na téma Kristova zmrtvýchvstání, k nimž pozval nejvýznamnější americké odborníky v oblasti literatury, teologie, psychologie, dějin a práva.

My se zaměříme na argumenty již zmíněného Joshe McDowella nacházející se v knize „*The Resurrection Factor*“, která vyšla polštině v Krakově pod názvem „*Zmartwychwstanie*“, a to již roku 1987. Vydalo ji *Towarzystwo Krzewienia Etyki Chrześcijańskiej*. Autor konstatuje, že mnoho kritiků Ježíšova zmrtvýchvstání nezakládá výsledky svého zkoumání na historických faktech, nýbrž na filozofických spekulacích. *Tento myšlenkový postoj připomíná člověka, který prohlásil: „Už jsem se rozhodl, fakty mi neplette hlavu“* (s. 25). Abychom našli odpověď na otázku uvedenou v nadpise tohoto oddílu, je třeba přenést problém Kristova zmrtvýchvstání z roviny filozofické do roviny historické a hledat odpověď na novou otázku: Máme dostatek důkazového materiálu, abychom na jeho základě mohli věřit ve zmrtvýchvstání?

Mc Dowell píše ve shrnutí druhé kapitoly (s. 44) své knihy toto:

1. *Existují rozsáhlá historická, literární a právní svědectví potvrzující zmrtvýchvstání Ježíše Krista.*

2. *Ježíš Kristus sám oznámil, že třetího dne vstane z mrtvých.*
3. *Zmrtvýchvstání Ježíše Krista je jediným faktem, který je základem křesťanství.*
4. *Křesťanská víra není skokem do tmy, opírá se o rozumové důvody.*
5. *Není to čestné, ale mnoho lidí vylučuje možnost zmrtvýchvstání, protože mají předsudky vůči existenci divů.*
6. *Ježíšovi vyznavači nebyli ignoranty, nebyli hloupí. Znali rozdíl mezi faktem a smyšlenkou.*
7. *V oblasti zkoumání zmrtvýchvstání nelze použít empirickou metodu jako v přírodních vědách, poněvadž dané historické události není možné zopakovat, navíc v přítomnosti vědců.*
8. *Při zkoumání Ježíšova zmrtvýchvstání je třeba uplatnit stejná kritéria jako při zkoumání jiných dějinných událostí.*
9. *Existuje spousta vědeckého důkazového materiálu, podle kterého Nový zákon (jako hlavní zdroj informací o zmrtvýchvstání) ob stojí i v nepřísnejším testu založeném na pravidlech zkoumání svědectví i na soudobých archeologických nálezech.*

Při zkoumání celého problému je třeba vzít v úvahu skutečnost, že Židé i Pilát byli ve svém postupu Ježíšovy nekompromisní likvidace vedeni četnými obavami náboženské a politické povahy, a proto museli jednat s velkou opatrností. Proto byl Ježíš ukřižován a jeho tělo řádně uloženo do hrobu. Kámen, který před hrob přivalili, vážil kolem dvou tun. Politická správa nechala hrob zapečetit (pamatujme, že porušení pečeti se trestalo smrtí) a sčezit římským strážním oddílem.

V dějinách vzniklo několik teorií s cílem vyvrátit svědectví o Kristově zmrtvýchvstání. Žádná z nich však nebere v úvahu všechny známé skutečnosti spojené s událostmi kolem zmrtvýchvstání, a proto žádná z nich není věrohodná.

Do první skupiny oněch teorií patří ty, které se snaží vysvětlit, že Kristův hrob zůstal neporušen (1. Teorie neznámého hrobu, 2. Teorie nesprávného hrobu, 3. Teorie legendy, 4. Teorie duchovního zmrtvýchvstání, 5. Teorie halucinace).

Do druhé skupiny teorií namířených proti víře ve vzkříšení patří ty, které vycházejí z předpokladu, že Kristův hrob byl v Neděli velikonoční skutečně prázdný (1. Kristovo tělo ukradli jeho učedníci, 2. Kristovo tělo ukradli vládnoucí představitelé Židů, 3. Teorie mdlob).

Krom výpovědí očitých svědků a bezprostředních důkazů (odvalený kámen, prázdný hrob, útěk římských vojáků strážících hrob) existují ještě nepřímé důkazy. Jde o skutečnosti, ze kterých lze odvodit další fakta (nepřímý důkaz je soudem často pokládán za věrohodnější než důkaz přímý, poněvadž je těžší ho zfalšovat).

K těmto důkazům náleží: 1. vznik církve, 2. změna svátečního dne – místo šabatu neděle, 3. křesťanský křest, který pro věřící znamená symbol Kristovy smrti a zmrtvýchvstání, 4. křesťanská svátost Večeře Páně – eucharistie (radostný ráz památky smrti Ježíše Krista je pochopitelný s ohledem na jeho zmrtvýchvstání), 5. změna v životě prvních Kristových učedníků i jeho pozdějších následovníků, jako byli apoštol Pavel, sv. Augustin, Lewis Wallace (autor románu „Ben Hur“), C. S. Lewis, Josh McDowell a jiní. Většina z nich zastávala před přijetím křesťanské víry ateismus anebo byla přímo zarytými nepřáteli křesťanství.

5. Pokus o dogmatické uchopení osoby Ježíše Krista

Křesťanská teologie navazující na důsledný monoteistický judaismus hledala dlouhou dobu odpověď na otázku: Kým je vlastně Kristus? Jak objasnit Kristovy božské atributy a zároveň lidské aspekty jeho života? Jak sladit monoteismus (víru v jednoho Boha) se skutečností, že Bůh existuje ve třech osobách: v Otci, Synu i Duchu svatém?

Odpovědi na tyto otázky dozrávaly postupně, během formulování církevních dogmat, z nichž je třeba uvést dogma o svaté Trojici a dogma christologické. Dříve než se pokusím o dogmatické uchopení osoby Ježíše Krista, načrtnu aspoň ve zkratce dějiny chápání christologického dogmatu během prvních staletí.

Koncem 1. století byl v důsledku gnosticizmu (gnóze – poznání) v Kristově osobě spatřován božský prvek nebo božská jiskra. Z toho se usuzovalo, že Ježíš byl člověkem jen zdánlivě. Tento směr se nazývá doketismus (dokein – zdát se).

Názor zcela opačný představuje ve 2. století tzv. ebionismus, který chápe Krista v tom smyslu, že ve své podstatě byl člověkem a při svém křtu byl jako dospělý adoptován Bohem za Syna.

Arius ve 4. století učil, že Kristus má božské atributy, to je bez diskuse, avšak ve své podstatě Bohu roven nebyl, jelikož neexistuje od věčnosti. Má svůj počátek v čase. Na toto učení dnes navazují Svědkové Jehovovi. Ariovo učení zavrhl I. koncil v Niceji roku 325. Jedním z jeho zarytých odpůrců byl biskup Atanázios. Měl velký vliv nejen na další směr teologického myšlení a dogmatických formulací, ale také na formování a přijetí kánonu Nového zákona.

Ještě koncem čtvrtého století jistý teolog, jménem Apollinaris, učil, že Ježíš ve skutečnosti neměl lidské tělo a lidskou duši, ale jeho duch byl ztotožněn s božským *Logosem*, který ovládl pasivní tělo a duši Krista. Toto učení bylo zavrženo na koncilu v Konstantinopoli r. 381.

V pátém století to bylo nestoriánství, které u Krista rozlišovalo dvě samostatné osobnosti, jakoby byl dvěma osobami současně. Toto učení bylo odsouzeno v Efezu r. 431.

Eutychés, žijící v pátém století, pak přišel s opačným tvrzením, že Kristus měl jen jednu přirozenost (monofyzitismus), která není ani zcela božská, ani zcela lidská, přičemž vyzdvihl její božský charakter na úkor lidského. Eutychiánství bylo odsouzeno na koncilu v Chalkedonu (451).

Na tomtéž sněmu došlo konečně k přijetí christologického dogmatu, které je dnes chápáno jako ortodoxní (pravověrné) a které učí, že Kristus byl během svého života na zemi (než vstoupil na nebesa a odešel zpět k Bohu Otci) plně božskou i lidskou osobou.

Tato formulace činí Krista jedinou bytostí na světě, která je teantropická. Christologické dogma nám poukazuje na důvod Kristova vtělení (inkarnace) a způsob realizace jeho mesiášského, soterického (spasitelného) díla. Toto dílo je možné díky tomu, že Kristus na sebe bere dobrovolně všechny lidské hříchy a také trest, který za ně přísluší – smrt. Ve své milosti a lásce se rozhodl za nás zemřít. Jako Bůh by zemřít nedokázal, protože Bůh smrti nepodléhá. Proto se musel stát člověkem. Jako člověk by nebyl s to vstát z mrtvých, proto musel být současně Bohem. To, co se událo na Velký pátek a v Neděli velikonoční, mohl učinit jen díky tomu, že byl současně pravdivým Bohem i pravdivým člověkem, *teoantropos* (bohočlověk) Ježíš Kristus.

6. Závěr (Fenomén křesťanství z perspektivy vnější i vnitřní; v čem spočívá jeho moc a co mu hrozí.)

Původně jsem zamýšlel připojit k analýze tohoto tématu ještě jednu kapitolu, ve které jsem chtěl nahlédnout na křesťanství zvnějšku i zevnitř a poukázat na jeho silné a slabé stránky a nebezpečí, která mu v současnosti hrozí. Poněvadž by tím můj referát překročil svůj rámec, omezím se jen na několik závěrečných poznámek.

Slavením Velikonoc se křesťané dotýkají samého jádra své víry vyplývající z Kristova zmrtvýchvstání. Díky němu se upevňuje jejich víra, a to do té míry, že navzdory současnému pronásledování křesťanů (ročně umírá na světě z důvodů víry v Krista asi 100 000 osob – nejvíce v dějinách) je v mnoha částech světa (Afrika, Asie, Jižní Amerika) velmi populární, a to mezi věřícími různých konfesí, mezi katolíky i protestanty. Tato situace vznikla velkým přičiněním Druhého vatikánského sněmu a díky skoro všem papežům, kteří byli od té doby v úřadě.

Církev je v dnešní době ohrožena z různých stran i v západních zemích, kde je patrný velký úbytek křesťanů. Měla by tvářit v tvář zesvětštění, které ve společnosti panuje, ustoupit z některých kategoricky zastávaných a biblicky podložených pozic, aby získala na popularitě? Toť otázka. Současný papež František spatřuje největší ohrožení církve v jejím vnitřním zesvětštění a v izolaci, která vede k netolerantnímu fundamentalismu.

Ovšem asi největší hrozbou pro církev je nedostatek smíření a jednoty, kvůli čemuž se křesťanská víra nemůže projevovat skrze skutky lásky a odporuje tak sama sobě. Proti tomu se staví Kristus, Beránek Boží, který se sám obětuje Bohu s cílem přinést smíření celému lidstvu, jak to znázorňují obě břevna kříže – v rovině vertikální, ve vztahu k Bohu, a v rovině horizontální, ve vztahu k lidem. Proto je největším a nejkrásnějším symbolem velikonočních svátků beránek ukazující na ukřižovaného, zmrtvýchvstalého, eschatologického Beránka, kterého popisuje kniha Zjevení sv. Jana.